

Приложение №

МУНИЦИПАЛЬНОЕ КАЗЕННОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
ОСНОВНАЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА д. АЙДАКАЕВО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА БЕЛОКАТАЙСКИЙ РАЙОН РЕСПУБЛИКИ
БАШКОРТОСТАН

«Согласовано» Заместитель директора по УВР <i>Маж</i> /Казыева Л.М./ « 28 » 08 2020 г.	«Утверждено» Директор школы <i>Хафизова Г.А.</i> / Хафизова Г.А. / « 28 » 08 2020 г. <i>Приказ № 74</i>
---	--

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ПЕДАГОГА
ПО РОДНОМУ БАШКИРСКОМУ ЯЗЫКУ и ЛИТЕРАТУРЕ
5-9 КЛАССЫ

2020 год

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Программа по башкирскому языку и литературе для 5 - 11 классов составлена в соответствии с положениями Федерального государственного образовательного стандарта по общему образованию. Эта программа составлена для башкирских детей по родному языку и литературе, получающих образование в общеобразовательных организациях с русским языком обучения в соответствии с Конституцией РФ, Законом о языках народов России, Закон РБ о языках народов РБ. Она составлена для обеспечения детей знаниями, навыками выполнения упражнений, информацией на основе вышеперечисленных документов. Рабочая программа разработана на уровень образования (5-9 классы) на основе:

1. 31 декабря 2015 г. №1577 «О внесении изменений в Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897» и локального акта общеобразовательной Федерального закона от 29 декабря 2012 г. №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации; Приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 31 организации;
2. Примерной Основной образовательной программы ООО;
3. ООП основного общего образования МКОУ ООШ д. Айдакаево протокол № от 12.08.2015 приказ №59;
4. Учебный план образовательного учреждения на текущий учебный год (протокол педсовета № 70 от 19.08.2020 г.)
5. Годовой календарный график образовательного учреждения на текущий учебный год (протокол № 71 от 20.08.2020 г.)

ОСНОВНЫЕ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ОБУЧЕНИЯ РОДНОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ С РУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

- Воспитание личности, уважающей свой родной язык, владеющей им как русским языком, воспринимающей язык и литературу как значимую часть культуры, родной язык, как и русский язык, средством общения на одном уровне, язык как средство усвоения морально-этических норм общества, обычаев; а также морально устойчивой и патриотической личности.
- Уметь определять общие и различительные стороны родного языка и литературы, русского языка и литературы, усвоение базовых понятий лингвистики, структуру языка, систематизировать знания согласно его структуре, признать явления

языка, факты, анализ, классификацию, давать им оценку, развивать словарный запас родного языка, правильно применять лексические, фразеологические единицы.

- Расширение коммуникативных возможностей обучающихся, развитие способностей, понимание коммуникативно-эстетических возможностей родного языка.
- Понимание тесной связи родной литературы с этнокультурой, историей, русской литературой и литературой других народов. Использование возможностей литературного произведения в развитии речи, обогащении словарного запаса, развитии общественного, личного развития обучающихся, их познавательной деятельности.
- Развитие интеллектуальных и творческих способностей обучающихся, их культуры речи, возможностей сознательного и правильного применения родного языка, усовершенствование их коммуникативных способностей.
- Будучи единственным предметом, преподаваемом на родном языке в общеобразовательном учреждении с русским языком обучения, направлено на воспитание молодого поколения в духе гражданина России, в воспитании их патриотами, понимании ими их этнического происхождения, знании ими истории родного народа, языка, духовной культуры.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАММЫ

Предмет «Башкирский язык и литература», предназначенный для обучающихся в общеобразовательных организациях с русским языком обучения, рассматривается как структурная часть гуманитарного образования. Само гуманитарное образование тоже входит в состав общего филологического образования. Поэтому в содержание этого курса в качестве общественного явления входит и башкирский язык, и его структурные особенности, и устное творчество башкирского народа, и литература, среда проживания башкирского народа, сведения о его истории, и обычаи, и особенности его жизнедеятельности.

Содержание курса было составлено в соответствии с понятием «язык» (фонетика, лексика, морфология, синтаксис). Факты башкирского языка даются в сравнительном плане с русским языком.

В программу с целью обеспечения активности познавательной деятельности и сознательного усвоения, включены такие материалы, как исторические справки по башкирскому языку, изменения, имеющие место в языке, также и процессы по его развитию. Для совершенствования речевой деятельности (аудирование, чтение, пересказ (рассказ), письмо) в программе виды работ по устной и письменной деятельности представлены равномерно. Подобные виды работ запланированы как при работе над литературным текстом, так и при получении информации по структуре языка.

Для активизации умственной деятельности обучающихся при изучении языковых материалов, при работе над текстом актуализируются вопросы, задания, направленные на развитие речи, получению общего образования, формированию развивающих тренингов (аудированию, нахождению основной мысли, логичности определений, нахождению особенностей, умению задавать вопросы, переводы и т.п.), усвоению норм башкирского литературного языка.

Материал по башкирской литературе в основном размещен на основе календарного плана (время года, даты). В программе, наряду с образцами башкирского народного творчества, литературы, широко представлены и произведения из других национальных литератур.

В соответствии с межпредметными, метапредметными требованиями в программу включены тексты, работы, касающиеся задач биологии, географии, математики, истории, экологии.

Основную концепцию программы по башкирскому языку и литературе составляет совместное изучение языка, литературы и культуры, рассмотрение их в качестве духовного богатства, воспроизводящего оригинальный менталитет башкирского народа. Воспитательные возможности родного языка и литературы в плане привития башкирским детям, обучающимся на русском языке, уважения к родному языку, культуре, ознакомление с историей родного народа.

Тексты для чтения были взяты из ярких образцов башкирского народного творчества. В каждый класс были включены сказки, эпосы, кубаиры, тексты народных песен, предания, пословицы, загадки.

Наряду с образцами башкирской художественной литературы были включены и соответствующие темам учебника и литературно-публицистические тексты, связанные в содержательном плане с историей народа, культурой, жизнедеятельностью. Дополнительно были даны краткие сведения об авторах.

Как было отмечено ранее, языковые материалы были взяты согласно лингвистической структуре языка: фонетике, лексике, морфологии, синтаксису. Родной язык остается предметом, дающим возможность общаться на родном языке, потенциалом для воспитания национальной гордости.

При подборе литературных текстов в программу учитывались их возможности для подачи информации о родной (башкирской) литературе, гуманистическое содержание, ценность, возможность положительного влияния на личность ученика. Основу программы составляют известные произведения башкирской литературы. Важное место в программе принадлежит произведениям, имеющим отношение к народному менталитету, истории, культуре. Параллельно с башкирскими литературными произведениями были включены и образцы литературы народов России. Теоретическая информация была обобщена. Правила были даны в таком формате, чтобы они постоянно повторялись, вспоминались. Структурные особенности башкирского языка подверглись логичному сравнению с остальными структурами русского языка. Сравнение особенностей падежа позволит найти общие и отличительные стороны в обоих языках, даст возможность анализировать, сознательно усовершенствовать знания в области перевода падежной системы, покажет методические направления. В русском языке есть несколько типов склонения, изменения в единственном и множественном числах отличаются; много различий при склонениях падежей имени существительного, прилагательного, числительного, местоимения, много слов, не склоняющихся по падежам. В башкирском языке падежная форма во всех случаях образуется путем присоединения стандартных окончаний, эти же стандартные окончания присоединяются к падежному вопросу. Знание наизусть названий падежей и их вопросов считается основанием для овладения падежной системы башкирского языка. Поэтому

программа в каждом классе уделяет место и внимание для заучивания названий падежей и их вопросов.

Представление языковых материалов в сравнительном материале позволит усвоению особенностей не только башкирского языка, но и воспитает сознательный взгляд на материалы русского языка.

Языковые явления постоянно сравниваются в материалах самого башкирского языка. Это делается путем сравнения имени прилагательного и наречия, имени числительного и имени прилагательного, качественных и относительных прилагательных, одно-, двусоставных предложений с полными, неполными предложениями, сложноподчиненных и сложносочиненных предложений, т.е. сравниваются еще многие явления, по которым очень часто путаются учащиеся. Это достигается путем составления похожих и отличительных сторон языка.

В программе важное место уделяется для повторения. В этом плане наблюдается главная переходность: материалы для повторения переходят из одного класса в другой, но уже с дополнениями. Повторение позволяет устойчиво усвоить языковой материал.

В программу с целью усиления интереса обучающихся включены материалы, касающиеся истории языка. Сложные слова с архаичным значением, встречающиеся в исторических песнях, пословицах, кубаирах, термины родства, забытые слова из жизнедеятельности башкир, географические, бюрократические названия объясняются, переводятся.

Дается очень большое место для работ разной сложности, направленных на усвоение мыслительной деятельности обучающихся. В программу включены и такие виды работ, как нахождение основной идеи текста, составление плана, обобщение, подытоживание, трансформация (рассказывать от своего имени, как изменить диалог) и т.д.

Планируются постоянные работы по нахождению, объяснению, сравнению, замене языковых явлений из прочитанных текстов. В программу каждого класса включены такие виды работ, как подготовка аннотации к текстам, составление киносценария по их содержанию, сценария клипа по содержанию стихотворению.

Программа изучения башкирскими детьми родного языка и литературы в общеобразовательных учреждениях с русским языком обучения основана на универсальных учебных действиях. Эта деятельность делится на блоки: личностно-универсальная деятельность, познавательно-универсально-учебная деятельность, регулятивная учебная деятельность, коммуникативная учебная деятельность.

Личностно-универсальная деятельность включает в себя способность самостоятельно получать знания, развитие творческих способностей, понимание эстетической ценности башкирского языка, сохранение родного языка как явления национальной культуры, стремление к совершенствованию своей речи, обогащение словарного состава, умение давать оценку и самооценку.

Регулятивно-универсальная учебная деятельность реализует умение ставить цель, предполагать, при необходимости уметь исправлять, оценку, нахождение в результате положительных и отрицательных сторон и т.д.

В познавательную универсальную учебную деятельность входит умение ставить проблему и ее решать, доказывать, трансформировать, получать информацию из различных источников, развитие рефлексии и т.д.

Коммуникативная универсальная учебная деятельность предполагает взаимодействие со всеми видами речевой деятельности (аудирование, чтение, пересказ (рассказ), письмо). К ним входят умение правильно воспринимать полученную информацию (рассказ учителя, друзей, и т.д.), правильное прочтение разностилевых и разножанровых текстов, умение обрабатывать их с информационной позиции (план, составление тезисов, постановка вопросов), умение рассказывать прочитанный или прослушанный текст на разных уровнях (полный, сокращенный, в форме плана), уметь писать и высказывать свою мысль в логически правильной, последовательной, связной форме, умение высказывать свою мысль относительно разных фактов, явлений (прочитанных или увиденных), в соответствии с поставленной целью уметь строить разговоры с людьми разного возраста и незнакомыми, сохраняя при этом нормы башкирского речевого этикета, находить в тексте речевые ошибки, исправлять их, совершенствовать и редактировать тексты, переносить из поэтического стиля в стиль прозы и т.д.

Башкирские дети, обучающиеся на русском языке, в основном, изучают башкирскую литературу и язык вместе. То есть, работы по содержанию текста, по явлениям языка взаимосвязаны. Поэтому блоки универсальной учебной деятельности имеют место на каждом уроке. Они находят постоянное и последовательное отражение в текстовых вопросах и работах, упражнениях, новостных, теоретических информациях.

ТРЕБОВАНИЯ К РЕЗУЛЬТАТАМ ИЗУЧЕНИЯ БАШКИРСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ С РУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

Личностные результаты:

- понимание того, что башкирский язык, башкирская литература являются самой основной национально-культурной ценностью башкирского народа;
- уважительно относиться к родному языку, понимать, что он ничем не хуже других языков, сохранить его как явление национальной культуры, стремиться к совершенствованию речевой культуры;
- создавать потребность в чтении литературы на башкирском языке;
- усвоить грамматические средства, создать достаточный запас слов для полной передачи своих чувств, пожеланий, идей в процессе общения;

Метапредметные результаты:

- усвоение всех видов речевой деятельности;
- правильное понимание сути услышанных и прочитанных информации;
- прослушав разностилевые и разножанровые тексты, правильно понять их;
- уметь находить из разного рода источников (литература, СМИ, интернет) нужную информацию, уметь работать со справочными материалами;

-уметь находить материал, соответствующий теме, ее систематизация, их анализ и выбор;

-сравнивать разные стили речи с позиции содержания, стилистических особенностей, употребления средств языка, уметь давать оценку;

-уметь рассказывать прочитанный или прослушанный текст на разных уровнях (полный, сокращенный, в форме плана);

-записав свою мысль, уметь красиво и свободно ее выразить;

-сохранив башкирский речевой этикет, уметь присоединяться к разговорам, беседам с разными людьми и в разных условиях;

-уметь давать оценку своей речи (письменному тексту и пересказу), исправлять, усовершенствовать, редактировать;

-уметь выступать перед аудиторией;

-уметь сравнивать знания, полученные по башкирскому языку и литературе, со знаниями по русскому языку и литературе (межпредметный уровень), анализировать.

Предметные результаты:

-получать понятия о том, что язык имеет основные функции, башкирский язык является национальным языком башкирского народа, язык неотрывен от культуры;

-получить знания о том, что родная литература имеет свое место в жизни башкирского народа, ее общность с литературами других народов, ее особенностей;

-усвоение научной информации о родном языке, понимание взаимосвязи их единиц и уровней между собой;

-усвоение лексики и фразеологии башкирского языка, орфоэпических, лексических, грамматических, стилистических норм;

-знание норм этикета речи;

-знать единицы языка, грамматические категории и их анализ, правильно и к месту применять единицы языка;

-уметь делать анализы различного типа слов, словосочетаний, предложений (фонетический, словообразовательный, лексический, морфологический), уметь их сравнивать с русским языком;

-понимание в речевой практике возможностей грамматической синонимии, лексической синонимии, уметь их правильно применять;

-уметь сравнивать литературно-теоретические понятия с аналогичными из русской литературы, определять их похожие и отличительные черты, выявлять оригинальные стороны;

-уметь оценивать эстетические функции родного языка при анализе литературных текстов.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Раздел 1. День знаний.

1 сентября - День знаний, беседа о профессии учителя, чтение стихов, слушание песен и просмотр фильма. Делиться впечатлениями о новом учебном годе, о первом звонке. Разговор о летнем отдыхе. Усвоение содержания литературных произведений, анализ. Характеризация героев произведений, выявление важных мест в тексте, уточнение моральных проблем и особенностей языка и композиции, составление плана, сбор материала по теме сочинения. Объяснение особенностей жанра литературного произведения и сравнение его с другими, поиск в тексте выразительных средств языка и уточнение их роли, объяснение значений непонятных слов, пересказ содержания, обобщения и систематизация полученных знаний, закрепление знаний и навыков, развитие творческой деятельности и воспитание патриотических чувств. Прививать учащимся навыки выразительно чтения, применение навыков проектирования.

В начале года в каждом классе организуется повторение пройденного. Фонетика. Специфические звуки башкирского языка. Морфология. Глаголы повелительного наклонения. Синтаксис простого предложения. Взаимная связь слов. Языковые материалы изучаются в тесной взаимосвязи с литературным произведением.

Раздел 2. Родной язык

Обмен мнениями о месте башкирского языка среди тюркских языков, красоте языка, его особенностях. Обращение к произведениям искусства, прославляющим величие родного языка. Слушание песен, чтение легенд, произнесение пословиц-поговорок и загадок. Усвоение идейно-тематического содержания литературных произведений о башкирском языке, уточнение значений непонятных слов, обогащение словарного знания, давать характеристику образу родного языка и другим образам. Уточнение выразительных средств, возвышающих образ родного языка, определение композиции, особенностей жанра. Прочитать стихи о родном языке поэтов -представителей других наций и остальные стихи, выполнить проектную работу.

Раздел 3. Башкортостан.

Усвоение идейно-тематического содержания произведений о Башкортостане. Дать полную характеристику образу Башкортостана. Пронаблюдать приемы описания и выразительные средства в произведениях о родной земле и Башкортостане, принадлежащих перу писателей разных поколений, сделать выводы. Ознакомить с интересным прошлым Башкортостана, организовать обмен мнениями о его сегодняшнем и будущем.

При изучении литературных произведений о Башкортостане опереться на богатый фактический материал.

Знакомство с картой Башкортостана, историческими книгами, кинофильмами, аудиозаписями, теле-радиопередачами, выполнение проектных работ.

Повторение гласных звуков башкирского языка. Найти и объяснить второстепенные члены предложения: однородные и неоднородные определения, дополнения (прямое и косвенное дополнение). Дать их определения. Выполнение упражнений, найти в текстах определения и дополнения, прокомментировать их. Применить их в устной и письменной речи. Выполнять устные и письменные творческие работы.

Раздел 4. Дружба.

Усвоение содержания произведений о дружбе, родстве, верности и объяснения величия дружбы. Дать характеристику основным героям произведения, уточнение выразительно-описательных средств языка, структуру произведения, его жанра. Провести беседу о дружбе между представителями разных наций, взрослыми и детьми, людьми и животными, привести аргументы из прочитанных текстов, жизни. Просмотреть кинофильмы, спектакли, произведения изобразительного искусства и обменяться мнениями. Слушание песен, чтение пословиц и поговорок, выполнение разных творческих и проектных работ.

Дать определения глаголам условного наклонения, наклонения намерения, разрядам глагола, имени действия, выполнение упражнений. Ответить на вопросы по теме «Синтаксис».

Раздел 5. Времена года.

Усвоение идейно-тематического содержания произведений о временах года. Определите темы произведений, их проблемы, анализ системы образов, обратить внимание на средства создания образа, раскрыть идею. Усвоение средств и приемов повествования и описания в текстах об осени, зиме, весне, лете. Усовершенствовать навыки выразительного чтения, слушание аудиозаписей. Прочитать произведения русских писателей о природе, животных, сравнить их и обменяться мнениями.

Опираясь на литературные произведения, дать знания по теории литературы. Дать определение об оживлении, закрепить его на основе примеров, выполнить разноплановую работу и упражнения. Из изученных текстов найти примеры на оживление.

Организовать экскурсии, выполнить творческие работы, опираясь на наблюдения о природе. Используя навыки проектирования, научить обучающихся давать справки о разных птицах и зверях, растениях.

Провести беседу, опираясь на тексты о таких праздниках, как праздник осеннего изобилия, новый год, сабантуй и сбор урожая, снегозадержания, сенокосы и коллективная помощь (т.е. *вмэ*). Выполнение творческих работ по произведениям изобразительного искусства выдающихся художников.

Усвоение отрицательных форм глагола, строение предложения, междометий. Повторение пройденного материала по темам "Главные члены предложения" и "Второстепенные члены предложения". Выполнение разнохарактерных упражнений, работ. Найти из изученных текстов отрицательные формы глагола, примеры на междометия, главные и второстепенные члены предложения, проверка их структуры.

Раздел 6. Башкирское народное творчество.

Научиться узнавать, определять виды, применять в устной и письменной речи, уметь применять в жизни малые жанры народного творчества -пословицы, загадки. Научить обучающихся узнавать типы сказок по их особенностям и при общении использовать элементы, присущие сказке. Научить уточнять и понимать художественные приемы сказки, мораль и композиционные части. Усвоение терминов, присущих народному творчеству, и применение их в учебном процессе, овладение навыками рассказа и монологической речи, умение ставить познавательную цель. Применение информационно-поискового метода.

Научить умению узнавать виды народных рассказов, песен, такмаков, кубаиров, баитов, пониманию и уточнению их специфических особенностей, анализу с позиции идейно-тематических, проблемных позиций, давать характеристику образам. Уточнение особенностей исполнения песен и такмаков (т.е. башкирских частушек). Разговор о башкирском песенном творчестве и исполнителях башкирских народных песен, слушание аудиозаписей народных песен и современных песен, обмен мнениями. Кубаирский стиль, манера напевания мелодии, кубаиры в произведениях сэсэнов. История происхождения баитов, уточнение особенностей посвящения и рассказа.

Раздел 7. Древняя литература.

Изучение древнетюркских письменных памятников, шежере (т.е. родословных), творчество сэсэнов (т.е. сказителей), образцов древней литературы: знакомство с творчеством Салавата Юлаева, Мифтахетдина Акмуллы. Усвоение содержания произведений, раскрытие образов и идей.

Обогащение словарного запаса. Рассмотрение древа шежере, работа по изучению и составлению древа шежере своего рода. Прослушивание эйтешов (т.е. стихотворных состязаний) по аудиозаписям и обмен мнениями. Просмотр фильмов, исторических документов, спектаклей о Салавате Юлаеве и Мифтахетдине Акмулле, обмен мнениями. Дать информацию о поставленных им памятникам. Разговор об авторе памятника Салавату Юлаеву Сосланбеке Тавасиеве. От теории литературы к определению понятий: жанр кисса (т.е. повествование, легенда), архаизм, варваризм, неологизм.

Дать понятие о разрядах местоимения. Повторение тем "Глагол", "Синтаксис", "Слово" и "Предложение". Усвоение тем, касающихся различия односоставных, распространенных и нераспространенных предложений, обстоятельств, членов предложения. Выполнение упражнений, творческих работ.

Раздел 8. Салават батыр.

Подробное знакомство с биографией Салавата Юлаева, историческая справка о его воспитании под руководством отца. Чтение исторической информации и документов, изучение и беседа о пребывании Юлая Азналина и Салавата Юлаева в крепости Ровервик. Усвоение содержания произведений, уточнение их идей, изучение средств описания образа Салавата Юлаева и сравнение с другими произведениями.

Просмотр историко-документальных и художественных фильмов о Юлае Азналине и Салавате Юлаеве, спектаклей, прослушивание песен и обмен мнениями.

Выполнение творческих и проектных работ на тему "Салават Юлаев в фольклоре, литературе, искусстве", проведение мероприятий.

Объяснить случаи отдаления членов предложения друг от друга, выполнение упражнений, творческих работ, заданий.

Раздел 9. Судьба женщин.

Усвоение содержания произведений, увеличение запаса слов, уточнение основной идеи. Дать полную характеристику образу матери, оценить место матери в семье, обществе. Обмен мнениями о проблеме родителей и детей в современном обществе, выводы по проблеме. Прослушивание песен о матерях, чтение пословиц и поговорок и объяснение их значения в связи с жизнью. Просмотр произведений искусства, посвященных матери, беседа и выполнение разного типа творческих и проектных работ. Изучение законов, защищающих и охраняющих материнство. Просмотр спектаклей, кинофильмов о семье, матери и ее жизни и судьбе, организация обмена мнениями.

Дать понятие об односоставных предложениях и двусоставных предложениях. Определение грамматических особенностей односоставных предложений, определительно-личных предложений, обобщенно-личных предложений, неопределенно-личных предложений, безличных предложений, назывных предложений, полных и неполных предложений. Закрепление теоретических знаний путем выполнения упражнений, работ. Повторение пройденного по теме "Дву- и односоставные предложения".

Раздел 10. Вечный огонь.

Беседа о Дне Победы. Дать историческую справку о Великой Отечественной войне. Обмен мнениями о Георгиевской ленте, памятнике Неизвестному солдату. Освоение содержания произведений, посвященных военной теме и Дню Победы, анализ системы образов. Уточнение средств и приемов описания образа Солдата-воина. Работа над поэтикой произведения. Выполнение упражнений по выразительному чтению. Воспитание патриотических чувств. Просмотр историко-документальных, художественных фильмов, спектаклей, посвященных теме войны. Организовать беседу об участии «Бессмертного полка» на параде Победы. Организовать заочную экскурсию по местам боев. Прослушать песни, посвященные теме войны и Дню Победы, выполнить проектные работы.

Дать определение категории отрицания в башкирском языке. Выполнение упражнений.

Раздел 11. История.

Усвоение содержания произведений, отражающих славную историю башкирского народа, раскрытие проблем, идей. Обогащение словарного состава терминами, имеющими отношение к старинной, военной службе. Дать характеристику образам. Провести беседу об участии дедов-отцов в защите своей Родины, борьбе за свободу. Дать информацию путем просмотра исторических фильмов, ознакомления с историческими документами об

исторических личностях, руководителей восстаний, башкирских полководцах. Дать объяснения с точки зрения теории литературы понятиям жанров хитап, повесть, роман.

Дать понятие имена существительному, нарицательным и собственным именам. Усвоение изменения имени существительного по числам и лицам, словообразованию, склонение по падежам. Усвоение синтаксиса сложного предложения, сложносочиненного предложения, союзного и бессоюзного сложносочиненного предложения. Выполнение упражнений, творческих проектов.

Раздел 12. Башкирские национальные блюда, обычаи, праздники.

Усвоение содержания произведений про башкирские народные традиции и национальные блюда, раскрытие идей. Обогащение словарного состава, анализ системы образов. Выполнение творческих и проектных работ.

Ознакомление с сохранившимися в памяти народа обычаями, передающимися из поколения в поколение, и организация беседы на эту тему.

Ознакомление с башкирскими национальными блюдами. Составление справок по их приготовлению. Просмотр видеозаписей, кинофильмов про башкирские народные традиции и национальные блюда и сравнение их с описанными в литературных произведениях.

Беседа о лечении кумысом в Башкортостане известных личностей А.П.Чехова и Л.Н.Толстого, выполнение проектной работы.

Выполнение работ по теме «Сложносочиненное предложение» и ответы на вопросы. Дать определение сложноподчиненного предложения, усвоение его грамматических категорий, выполнение упражнений творческих работ.

Раздел 13. Вежливость, мораль.

Усвоение содержания произведений, отражающих темы вежливости и морали. Обогащение словарного состава. Анализ содержания, воспитание положительных качеств у обучающихся на примере положительных героев. Посмотреть фильмы о вежливости, морали, поведении, совести, обмен мнениями, проведение диспута, выполнение проектных работ.

Дать определение обособлению второстепенных членов предложения, выполнение упражнений.

Раздел 14. Народные поэты и писатели Башкортостана.

Знакомство с жизнью и творчеством народных поэтов и писателей Башкортостана. Посмотреть о них теле-, радиопередачи, документальные фильмы, чтение творческих портретов, написанные учеными. Узнать истории написания литературных произведений, анализ их содержания, уточнение темы, идеи, характеристика образов. Увековечивание имен поэтов и писателей: дать информацию об их музеях, произведениях, изобразительного искусства, выполнить проектные работы.

Дать определение разрядам имени числительного и изменению имен существительных, выполнить творческие работы.

Раздел 15. Искусство.

Усвоение идейно-тематического содержания литературных произведений о курае. Дать характеристику образу курая. Прослушать легенды о курае. Ознакомление с известными и выдающимися в республике кураистами. Прослушать мелодию курая в исполнении Юмабая Исянбаева, Ишмуллы Дильмухаметова, Азата Аиткулова. Посмотреть о них исторические документы, кинофильмы, фотоснимки. Обмен мнениями о школе курая мастеров искусств. Обмен мнениями о конкурсах, посвященных мастерам искусств и их творчеству. Заочное путешествие по музеям мастеров искусств, выполнение творческих работ. Найти сведения о растении курае, составление справки.

Усваиваем понятие о литературоведении. Прочитать определения из трудов К. Ахметьянова, Г. Хусаинова, выполнить проектную работу.

Дать определение видам придаточных предложений. Для усвоения каждого их вида следует выполнить упражнения, работы.

Раздел 16. Уфа.

Дать историческую справку о столице - Уфе. Дать информацию об архитектуре города, очагах культуры, населении, памятных местах. Посмотреть об Уфе историко-документальные фильмы, усвоение посвященных ей песен, легенд и т.д., выполнить проектную работу.

Дать определение качественным и относительным прилагательным и выполнить упражнение.

Тематическое планирование уроков

5 класс

Башкорт теле

Укытыу предметының төп йөкмәткеһе

Тел буйынса башланғыс синыфтарға үтелгәндәрҙе кабатлау.

Фонетика һәм орфоэпия. Өн һәм хәреф. Башкорт теленең өндәр системаһы. Уларҙы белдергән хәрефтәр. Башкорт теленең өндәр системаһын рус теленең өндәр системаһы менән сағыштырыу. Башкорт теленең үзенсәлектә өндәре, уларҙы белдергән хәрефтәр.

Һузынҡы һәм тартынҡы өндәр. Һузынҡы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше. Башкорт телендәге һузынҡы өндәрҙең әйтелешен рус телендәге һузынҡы өндәрҙең әйтелеше менән сағыштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.

Тартынҡы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше. Башкорт телендәге тартынҡыларҙың әйтелешен рус телендәге тартынҡыларҙың әйтелеше менән сағыштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.

Башкорт телендәге к-г, һ-х, н-ң, с-с, з-з тартынҡыларының дөрөс әйтелешенә күнекмәләр үткәреү, фонетик күнегеүҙәр эшләү.

Телмәр ағышында өндәрҙең бер-береһенә йөгөнтөһө. Тартынҡы өндәрҙең үзгәреше. Башкорт теленең канундарына ярашлы һөйләү күнекмәләре үткәреү.

Башкорт телендә сингармонизм. Башкорт телендә сингармонизм, укыусыларҙы уларҙың төрҙәре менән таныштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.

Башкорт телендә ижектер. Ижектерҙең төрҙәре. Башкорт һәм рус телдәрендәге ижектерҙе сағыштырыу. Һүҙҙәргә юлдан-юлға күсерәү ҡағизәләре менән танышыу.

Башкорт телендә басым, уның үзенсәлектәре. Басымдың һуңғы ижеккә төшөүе һәм ялғау кушкан һайын күсә барыуы. Башкорт Һүҙҙәрендәге һәм рус теленән һуңғы осорҙа үзләштерелгән Һүҙҙәргә басымды сағыштырыу.

Башкорт телендә Һүҙҙәргә тамыры, ялғауҙар тураһында төшөһсә биреү. Тамырға ялғау кушканда Һүҙҙәргә мәғәнәһе үзгәрәүен күҙәтеү, күнегеүҙәр эшләү.

Башкорт һәм рус телендә интонация һәм уның төрҙәре, төп өлөштәре: логик басым, пауза, фраза басымы, телмәр мелодикаһы, тойғо басымы.

Башкорт һәм рус телдәрендә интонацияның үзенсәлектәрен асыҡлау. Башкорт телендәге ябай һөйләмдәрҙе дөрөс интонация менән укырға өйрәтеү күнекмәләре биреү.

Башкорт теленең һүзлек байлығы, уның сығанактары. Төп башкорт Һүҙҙәре һәм үзләштерелгән Һүҙҙәр. Бер мәғәнәһе һәм күп мәғәнәһе Һүҙҙәр. Һүҙҙәргә күсмә мәғәнәһе кулланылыуы.

Башкорт телендә нығынған һүзбәйләнештәр, улар аңлаткан мәғәнәһе асыҡлау. Нығынған һүзбәйләнештәрҙе Һүҙҙәр менән сағыштырыу, алмаштырыу күнегеүҙәре. Нығынған һүзбәйләнештәрҙең телмәрҙәге ролен билдәләү. Башкорт һәм рус телендәге һүзбәйләнештәрҙе сағыштырыу, тәржемә итеү, улар менән һөйләмдәр төҙөү.

Башкорт телендә һүзьяһалыш. Һүз составы. Башкорт теленең агглютинатив тел булыуына күнегеүҙәр. Тамыр. Нигеҙ. Ялғауҙар. Ялғауҙарҙың төрҙәре: һүз һәм төр яһаусы ялғауҙар, үзгәртеүсә ялғауҙар. Ялғауҙарҙың варианттары менән практик таныштырыу, ул варианттарҙың барлыкка килеү сәбәптәрен аңлатыу, практик күнегеүҙәр башкарыу.

Рус теленән үзләштерелгән бер төркөм Һүҙҙәргә ялғау кушканда һүз аҙағындағы тартынҡы өндөң төшөп калыуын, йәки һузынҡылар өстәлеүен практик үзләштереү.

Ялғауҙар кушканда кайһы бер Һүҙҙәргә өндәрҙең сиратлашыуы. Практик танышыу.

Башкорт һәм рус телдәрендәге һүзьяһалыш юлдарын асыҡлау, уларҙың окшашлығы һәм айырмаларын билдәләү: тамыр һүз, яһалма һүз, кушма һүз.

Кушма Һүҙҙәргә дөрөс язылышын үзләштереү, иҫтә калдырыу, нығытыу буйынса практик эштәр башкарыу.

23	Төп башкорт һүззәре һәм үзләштерелгән һүззәр.		1
24	Күсереп языу. “Башкортостанда спорт төрзәре”.		1
25	Хаталар өстөндә эш. Кушма һүззәр.		1
26	Кушма һүззәрҙең дөрөс язылышы.		1
27	Фразеологик берәмектәр.		1
28	Нығынған һүзбәйләнештәр		1
29	Т.Ү. Инша. “Минең бесәйем”.		1
30	Хаталар өстөндә эш. Тартынкыларҙың сиратлашыуы.	орфоэпик кағизәләрҙе дөрөс кулланыуға, тексты интонация менән укыуға күнегеүҙәр башкарыу	1
31	Эш кағыззаны төрзәре тураһында белешмә биреү. Хат язырға өйрәнеү.		1
32	Контроль диктант “Яз көнө”		1
33	Хаталар өстөндә эш. Үтелгәндәрҙе кабатлау.		1
34	Үтелгәндәрҙе кабатлау		1

ТУҒАН (башкорт) әҙбиәте (34 с.)

С.Муллабаев. Шатлыклы иртә. Б.Бикбай. Туған тел. Р.Ғарипов. Туған тел
 Шиғырҙарҙа туған телде данлау, хөрмәтләү мотивтарының сағылышы. Тасуири укыу күнекмәләре. Туған телдең кәзере, уны белеүҙең мөһимлегенә тураһында әңгәмә.

Әминбәк (башкорт халыҡ әкиәте)

Әкиәттең йөкмәткеһен үзләштереү, әкиәт стилиндә һөйләү күнекмәләрен үткәреү. Һүзлек өстөндә эш.

К.Кинйәбулатова. Көз еткәс. Ф.Рәхимғолова. Көзгө Урал. Р. Ғарипов. Торналар. Н.Изелбай. Дүрт мизгел.

Б.Ноғоманов. Йәйбикә менән Көзбикә

Әсәрҙәрҙә көзгө тәбиғәттең тасуирланыуын карау, уны үҙең күргәндәр менән сағыштырау. Шиғырҙарҙы тасуири укыу, һүрәттәр төшөрөү. Яңы һүзәрҙе, һүзбәйләнештәрҙе үзләштереү. Сағыштырыу тураһында төшөмсә биреү.

М.Кәрим. Сыйырсыҡ балаһы. А.Йәғәфәрова. Яҡшылык

Әсәрҙәрҙең йөкмәткеһен үзләштереү. Үз һүзәрҙең менән һөйләү күнекмәләрен үткәреү. Хикәйә менән әкиәттә сағыштырыу.

Н.Әминев. тыуған ер. Д.Буракаев. Урал тауҙары. Тыуған ер(кобайыр), Т.Ғәниев. “Уралиә тигән ил”.

Р.Ниғмәти. Йәмле Ағизел буйҙары (поэманан өзөк). Ф.Рәхимғолова. Мин – Башкортостандан.

Ә.Вахитов. Аҡһаҡал аманаты.

“Минең тыуған төйәгем” темаһына әңгәмә. Тасуири укыу күнекмәләре. Тыуған ер, тыуған төйәк, Башкортостан, Урал тураһындағы башка әсәрҙәрҙе кабатлап китеү.

А.Йәғәфәрова. Дуслыҡ менән шаярмайҙар (әкиәт). Ф.Мөхәмәтйәнов. Кызык һүз.

Ф.Исәнғолов. Хәмит күпер. Йылмайыу.

Шиғырҙар өстөндә тасуири укыу күнекмәләрен үткәреү. Әкиәттең һәм хикәйәнең йөкмәткеһен үзләштереү, уларҙа дуслыҡ, хеҙмәт темаһының сағылышын карау. Образдарға характеристика биреү. Яңы һүзәр үзләштереү.

С.Әлибаев. Кыш. В.Әхмәдиев. Кышкы урманда.

Н.Мусин. Коралайҙар. К.Даян. Шыршы. М.Кәрим. Кыш бабай бәләкәй сакта

Шиғырҙарҙа кышкы тәбиғәттең матурлығының, шыршы байрамының тасуирланыуы.

Тасуири укыу күнекмәләре үткәрәү. Хикәйәнең йөкмәткеһен үзләштерәү, һөйләргә өйрәнәү. Образдарға характеристика бирәү. Яңы һүзәрзе, һүзбәйләнештәрзе үзләштерәү. Шиғри телмәр һәм проза телмәре. Хикәйәләү тураһында төшөнсә.

Башкорт халкының ауыз- тел ижады. “Акъял батыр”, “Камыр батыр” әкиәттәре. Мәкәлдәр. Йомактар. Такмактар. Ырзар.

Башкорт халкының ауыз- тел ижады тураһында дөйөм төшөнсә бирәү, уның традицион жанрҙарын барлау, һәр жанрға хас үзенсәлектәрен асыклау. Әкиәттәрҙең тематик төркөмдәрен карау, йөкмәткеһен үзләштерәү. Әкиәт стилиһә һөйләү күнекмәләре үткәрәү. Әкиәт геройҙарына характеристика бирәү. Мәкәлдәрҙең, йомактарҙың, такмактарҙың, ырзарҙың жанр үзенсәлектәренә төшөнөү.

Р.Солтангәрәев. Эшләп ашаһаң

Ф.Туғызбаева. Яңы күлдәк

Өсәрҙәрҙә хезмәткә һөйөү тәрбиәләү, һөнәр һайлау. “Минәң буласаҡ һөнәрәм” темаһына әңгәмә. Төрлө һөнәрҙәр тураһында мәкәлдәр йыйыу, ырзар тыңлау.

Д.Бүләков “Яралы китап” . М.Кәрим. Дан кәпәс түгел. Ә.Әминев. Әсикмәк. Ғ.Аллаяров. Таһтамал.Ә.Вахитов. Өс бөртөк бойҙай. Ф.Мөхәмәтйәнов. Әсәйем кулы. Әсә йөрәге (кобайыр). К.Кинйәбулатова. Әсә күңеле.

Р.Назаров. Яҙ килә. С.Әлибаев. Яҙы кем килтергән?

З.Хисмәтуллин. Сыйырсыҡ.

Өсәрҙәр өстөндә тасуири укыу күнекмәләре үткәрәү. Шиғырҙарҙа мизгелдәр алышыныуы, тәбиғәттең уяныуы, яҙ килеүе, коштарҙың, хайуандарҙың тормошондағы үзгәрештәрҙе күҙәтеү. Хикәйәләрҙең йөкмәткеһен үзләштерәү, һөйләргә өйрәнәү, тәржемә күнекмәләре үткәрәү. Яҙ тураһында әңгәмә үткәрәү, ижади эштәр башкарыу. Йәнләндерәү тураһында төшөнсә.

Өсәрҙәрҙең йөкмәткеһен тасуири һөйләргә өйрәнәү. Һүзлек өстөндә эш. Тәржемә күнекмәләре үткәрәү. Әкиәт геройҙарының эштәрен барлау. Ауыз- тел ижады һәм әҙәбиәт.

М.Кәрим. Һеңлемдәң төшө. К.Даян. Торналар. К.Мәргән. Курайсының үлеме. А.Игебаев. Еңеү көнө. В.Исхаков. Мизал һәм малай.

Еңеү көнөнә арналған шиғырҙарҙы тасуири укыу. Шағирҙарҙың был иҫтәлекле тарихи вақиғаға, еңеүселәргә мөнәсәбәтен, ватансылыҡ тойғоларының сағылышын күҙәтеү. Еңеү көнө, Бөйөк Ватан һуғышы, халкыбыҙдың ил азатлығы өсөн һуғышта күрһәткән батырлығы тураһында әңгәмәләр ойоштороу, ижади эштәр башкарыу. Яңы һүзәрзе үзләштерәү, тәржемә эштәре башкарыу. Еңеү тураһында ырзар өйрәнәү.

М.Ғафури Һарыкты кем ашаған? С.Муллабаев. Йомарт йәй

Шиғырҙа йәйгә тәбиғәттең тасуирланыуы. Үсемлектәрҙең, бөжәктәрҙең тормошон күҙәтеү. Йәй, йәйгә каникул, йәйгә эштәр тураһында әңгәмәләшеү, ижади эштәр башкарыу. Тасуири укыу күнекмәләре үткәрәү. Хикәйәләрҙең йөкмәткеһен үзләштерәү, һөйләргә өйрәнәү, тәржемә күнекмәләре үткәрәү. Образдарға характеристика бирәү, язма эштәр эшләү. Йәйгә тәбиғәткә экскурсия ойоштороу.

Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 5-се класы өсөн башкорт әҙәбиәтенән календарь-тематик план (35 сәғәт)

№	Дәрестең темаһы	Укыусыларҙың эшмәкәрлеге	Сәғәт һаны
Көз – 11 сәғәт			
1.	С.Муллабаев. “Шатлыклы иртә”. Б.Бикбай. “Туған тел”. Р.Ғарипов”Туған тел”	Укыусыларҙың йәйгә тәһһораттары менән уртаклашыуы, укыу, белем, яңы укыу йылы тураһында әңгәмә ойоштороу. Шиғырҙарҙа туған телдә	1

2.	БХИ. “Әминбәк” әкиәте.Әкият тураһында төшөнсә	данлау, хөрмәтләү мотивтарының сағылышын күрһәтеү.	1
3.	К.Кинйәбулатова. “Көз еткәс”. Ф.Рәхимғолова. “Көзгө Урал”. Р.Ғарипов “Торналар»,Н. Изелбай “Дүрт мизгел”	Тасуири укыу күнекмәләре булдырыу. Туған телдең кәзере, уны белеүең мөһимлеге тураһында әңгәмәлә катнашыу. Яңы һүзәрзе, һүзбәйләнештәрзе үзләштерәү.	1
4.	Б.Ноғоманов. “Йәйбикә менән Көзбикә.” Сағыштырыу тураһында төшөнсә. М.Кәрим “Сыйырсыҡ”	Сағыштырыу, синоним , антоним, омоним төшөнсәләрен үзләштерәү. Әсәрзәрзе көзгө тәбиғәттең тасуирланыуын карау, уны үзең күргәндәр менән сағыштырыу.	1
5.	А.Йәғәфәрова. “Якшылык.” Синоним тураһында төшөнсә. Н.Әминова” Тыуған ер”,Д.Буракаев “Урал таузары”	Шиғырзарзы тасуири укыу, һүрәттәр төшөрәү. Әсәрзәрзең йөкмәткәһен үзләштерәү. Үз һүзәрзең менән һөйләү күнекмәләре үткәрәү. Хикәйә менән әкиәтте сағыштырыу.	1
6.	“Тыуған ер” кобайыр. Т.Ғәниева. “Уралиә тигән ил”.		1
7.	Р.Ниғмәти. “Йәмле Ағизел буйзары.” Ф.Рәхимғолова. “Мин – Башкортостандан!”		1
8.	Ә.Вахитов. “Аҡһаҡал аманаты” Антоним тураһында төшөнсә.		1
9.	А.Йәғәфәрова. “Дуслыҡ менән шаярмайзар”. Ф.Мөхәмәтйәнов. “Кызык һүз”.		1
10.	Ф.Исәнғолов. “Хәмит күпере”. Омоним тураһында төшөнсә.		1
11.	Ф.Исәнғолов. “Йылмайыу”. Р.Ғарипов. “Алма”.		1
Кыш – 11 сәғәт			
12.	С.Әлибаев. “Кыш”. В.Әхмәдиев. “Кышкы урманда.”	Шиғырзарза кышкы тәбиғәттең матурлығын, шыршы байрамын тасуирланыу.	1
13.	Н.Мусин. “Коралайзар.”	Тасуири укыу күнекмәләре үткәрәү.	1
14.	М.Кәрим. “Кыш бабай бәләкәй сакта”.	Хикәйәһең йөкмәткәһен үзләштерәү, һөйләргә өйрәнеү. Образдарға характеристика бирәү. Яңы һүзәрзе, һүзбәйләнештәрзе үзләштерәү.	1
15.	Камыр батыр	Шиғри телмәр һәм проза телмәре. Хикәйәләү тураһында төшөнсәләрге үзләштерәү.	1
16.	Ф.Туғызбаева. Яңы күлдәк.	Башкорт халкының ауыз- тел ижады тураһында дөйөм төшөнсәһе	1
17.	“Кәмән менән Сәмән, картуф сәскән Сәлмән”		1

18.	Д.Бүләков. “Яралы китап”. Ғ.Рамазанов. “Ағайым хаты”	үзләштереу, уның традицион жанрзырын барлау, һәр жанрға хас үзенсәлектәрен асыклау.	1
19.	Ә.Вахитов. “Өс бөртөк бойзай”.	Әкиәттәрҙең тематик төркөмдәрен карау, йөкмәткеһен үзләштереу.	1
20.	М.Кәрим. “Дан кәпәс түгел”.	Әкиәт стилинә һөйләү күнекмәләре үткәреу. Әкиәт геройҙарына характеристика биреу.	1
21.	Ә.Әминев. “Әсикмәк”. Ф.Мөхәмәтйәнов. “Әсәйем кулы”. “Әсә йөрәге” (кобайыр)	Мәкәлдәрҙең, йомактарҙың, такмактарҙың, йырҙарҙың жанр үзенсәлектәренә төшөнөү.	1
22.	Ғ.Аллаяров. “Тағтамал”. К.Кинйәбулатова. “Әсә күнелә”.	Әсәрҙәрҙә хеҙмәткә һөйөү тәрбиәләү, һөнәр һайлау. “Минен буласак һөнәрәм” темаһына әңгәмә. Төрлө һөнәрҙәр тураһында мәкәлдәр йыйыу, йырҙар тыңлау.	1
Яз – 10 сәғәт			
23.	Р.Назаров. “Яз килә.” С.Әлибаев. “Яззы кем килтергән?” З.Хисмәтуллин. “Сыйырсыҡ.”	Әсәрҙәр өстөндә тасуири укыу күнекмәләре үткәреу. Шиғырҙарҙа мизгелдәр алышыныуы, тәбиғәттең уяныуы, яз килеүе, коштарҙың, хайуандарҙың тормошондағы үзгәрештәрҙе күҙәтеү.	1
24.	М.Кәрим. “Һеңлемдең төшө”.	Хикәйәләрҙең йөкмәткеһен үзләштереу, һөйләргә өйрәнеү, тәржемә күнекмәләре үткәреу.	1
25.	К.Даян. “Торналар”. Р.Ғарипов. “Һабантурғай”. Йәнләндерәү тур-да төшөнсә.	Яз тураһында әңгәмә үткәреу, ижади эштәр башкарыу. Йәнләндерәү тураһында төшөнсәне асыклау.	1
26.	Айыу менән бал корттары. Б.Ноғманов. “Карһылыу менән Язһылыу”.	Әсәрҙәрҙең йөкмәткеһен тасуири һөйләргә өйрәнеү. Һүзлек өстөндә эш. Тәржемә күнекмәләре үткәреу.	1
27.	Ғ.Хисамов. “Акъяурын сал бөркөт”. Ауыз-тел ижады һәм әҙәбиәт.	Еңеү көнөнә арналған шиғырҙарҙы тасуири укыу. Шағирҙарҙың был иҫтәлекле тарихи вакиғаға, еңеүселәргә мөнәсәбәтен, ватансылыҡ тойғоларының сағылышын күҙәтеү.	1
28.	М.Кәрим. “Өс таған”. Башлыҡ һайлау. Вәзирҙең беренсе һәләкәте Каптыңмы, балыҡ карағы!	Еңеү көнө, Бөйөк Ватан һуғышы, халкыбыҙдың ил азатлығы өсөн һуғышта күрһәткән батырлығы тураһында әңгәмәләр ойоштороу, ижади эштәр башкарыу.	1
29.	А.Игебаев. “Еңеү көнө”. Р.Ниғмәти. “Еңеүселәргә дан”.	Яңы һүҙҙәрҙе үзләштереу, тәржемә эштәре башкарыу. Еңеү тураһында йырҙар өйрәнеү.	1
30.	К.Мәргән. “Курайсының үлеме В. Исхаков. “Мизал һәм малай”.		1
31.	З.Хисмәтуллин. “Урман кунағы”.		1
32.	С.Ағиш. “Турыҡай”. М.Ғафури. “Һарыҡты кем ашаған?” Мәсәл һәм аллегория тураһында		1

Йәй – 3 сәғәт			
33.	С.Муллабаев. “Йомарт йәй.” Б.Рафиков. “Йондоз һанаусы малай”.	Шиғырҙа йәйге тәбиғәттең тасуирланыуы. Үсемлектәрҙең, бөжәктәрҙең тормошон күҙәтеү. Йәй, йәйге каникул, йәйге эштәр тураһында әңгәмәләшеү, ижади эштәр башкарыу. Тасуири укыу күнекмәләре үткәреү. Хикәйәләрҙең йөкмәткеһен үزلәштереү, һөйләргә өйрәнеү, тәржемә күнекмәләре үткәреү. Образдарға характеристика биреү, язма эштәр эшләү.	1
34.	Р.Солтанғәрәев. Эшләп ашаһаң...		1
35.	Йомғаҡлау		1

6 класс

Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 6-сы класы өсөн туған
(башҡорт) теле (34 сәғәт)

Тематик план.

Бүлек	Сәғәт
Башҡорт теле – туған телем.	1
5-се класта үтелгәндәрҙе кабатлау	1
Морфология. Исем	10
Сифат	7
Алмаш	4
Лексика	1
Һан	8
Бөтә үтелгәндәрҙе кабатлау.	2
Бөтәһе	34

Йөкмәткеһе.

Башҡорт теле тураһында әңгәмә.

V кл. үтелгәндәрҙе кабатлау.

Исем һәм уны телмәрҙә кулланыу. Исем тураһында үтелгәнде кабатлау. Исемдәрҙең һан менән үзгәреше. Исемдәрҙең эйәлек заты, килеш менән үзгәреше. Исемдәрҙең хәбәрлек формаһы.

Сифат һәм уны телмәрҙә кулланыу. Сифаттың мәғәнәһе, морфологик билдәләре, синтаксик вазифаһы. Сифаттарҙың яһалыу юлдары. Төп һәм шартлы сифаттар.

Лексика. Килеп сығышы яғынан башҡорт теленең һүзлек составы. Башҡорт әзәби теленең дөйөм кулланылышлы һүзҙәре. Нығынған һүзбәйләнештәр.

Һан һәм уны телмәрҙә кулланыу. Һандың мәғәнәһе, морфологик билдәләре, һөйләмдәге вазифалары. Ябай һәм кушма һандар. Уларҙың дәрәжә язылышы. Һан төркөмсәләре.

Алмаш һәм уны телмәрҙә кулланыу. Алмаштың телмәрҙә үтәгән вазифаһы, мәғәнә үзенсәлектәре, грамматик билдәләре. Алмаш төркөмсәләре. Алмаштың һан һәм килеш менән үзгәреше.

Бөтә үтелгәндәрҙе кабатлау.

Календарь-тематик планлаштырыу

№	Дәрестең темаһы	Сәғәт һаны
I	Башкорт теле – туған телем.	1
1	Бөгөн- белем көнө	1
II	5-се класта үтелгәндәрзе кабатлау	
2	Йырым минең - Башкортостан	1
III	Морфология. Исем	
3	Исем	1
4	Исемдәрзең һан менән үзгәреше	1
5	Уртаклык һәм яңғызлык исемдәр	1
6	Исемдәрзең һан һәм зат менән үзгәреше	1
7	Исемдәрзең яһалышы	1
8	Исемдәрзең һөйләмдә кулланылышы	1
9	Исемдәрзең килеш менән үзгәреше	1
10	Диктант “Бесәйем”	
11	Исемдәрзең эйәлек заты менән үзгәреше	1
12	Кабатлау.	1
IV	Сифат	
13	Сифат	1
14	Сифат дәрәжәләре	1
15	Башкортостан йылғалары	1
16	Төп һәм шартлы сифаттар	1
17	Боронғо башкорт калалары	1
18	Сифаттарзың яһалышы	1
19	Изложение “Башкорт аштары”	1
V	Алмаш	
20	Алмаш	1
21	Алмаш төркөмсәләре	1
22	Алмаштарзың һөйләмдә кулланылышы	1
23	Диктант “Шыршыкай”	1
VI	Лексика	
24	Архаизмдар, неологизмдар, варваризмдар тураһында төшөнсә	1

VII	Һан	
25	Һан тураһында төшөнсә	1
26	Контроль күсерәү “Өфө”	
27	Һан төркөмсәләре	1
28	Һандарзың үзгәреше	1
29	Һандарзың дөрөс язылышы	1
30	Һандарзың һөйләмдә кулланылышы	1
31	6- сы класта үтелгәндәрзе кабатлау	1
32	Контроль диктант “Карағай ағасы”	1
VIII	Бөтә үтелгәндәрзе кабатлау.	
33	Үтелгәндәрзе кабатлау	1
34	Йомғаклау	1

Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең 6-сы класы өсөн туған (башкорт) әзәбиәте (33 сәғәт)

Укыу курсының йөкмәткеһе

№	Бүлек исеме	Сәғәттәр һаны
1	Башкортостан	2
2	Узған ғүмер- калған хәтер	3
3	Ил һаклап, азатлык даулап	4
4	Төньяк амурзари	2
5	Утлы йылдар ауазы	2
6	Уралып яткан Уралтау	2
7	Ағизелкәй алкын, һыуы һалкын	2
8	Тау башында балкый бер кала	2
9	Башкорт йолалары	3
10	Башкорт аштары	1
11	Башкорттар китте һуғышка	3
12	Әсәм теле- сәсэн теле	3
12	Башкорт халык ауыз –тел ижады	3
13	Боронғо әзәби комарткыларыбыз	1

Календарь-тематик планлаштырыу 33 сәғәт

№	Бүлек исеме / Дәрестәр темаһы	Сәғәт һаны
	Башкортостан	
1	Р. Ғарипов” Дан һиңә, дан Башкортостан”, Ф.Туғызбаева “Эй язмышым минең –Башкортостан”	1
2	Ш. Бабич” Башкортостан”, Н.Нажми һинең һиндәй улыңмын	1

	мин”	
	Узған гүмер- калған хәтер	
3	Ә. Усмани ”Башкорттардың ғәскәри хезмәте”,Ғ. Хөсәйенов ”Рудаси Исмәғил Тасим улы”	1
4	Л. Толстой “Кешегә күпме ер кәрәк”	1
5	Ә Хәкимов ”Езүкәй янында”	1
	Ил һаклап, азатлык даулап	
6	Башкорт ихтилалдары	1
7	М.Изелбаев ”Хушлашыу”	1
8	С.Злобин” Салауат Юлаев”	1
9	Ғ. Ибраһимов ” Сапкын”	1
	Төньяк амурзари	
10	Я.Хамматов ”Төньяк амурзари ”	1
11	“Каһым түрә” риүәйәте	1
	Утлы йылдар ауазы	
12	Ш. Бабич ”Башкорт халкына көйлө хитап“	1
13	Р. Солтангәрәев “Осто бөркөт”	1
	Уралып яткан Уралтау	
14	Д.Буракаев “Урал таузари”	1
15	Я. Хамматов”Самородок”	1
	Ағизелкәй алкын, һыуы һалкын	
16	Башкортостан йылғалары, ” Йәмле Ағизел буйзари” йыры, Р. Бикбаев ”Һыуһаным, һыузар бирегез”	1
17	Ә. Вахитов”Ир канаты”	1
	Тау башында балкый бер кала	
18	Өфө. Р. Янбулатова ”Гүзәл Өфөм –баш калам”	1
19	А. Камалов ”Боронғо башкорт калалары”	1
	Башкорт йолалары	
20	А.Кобағошов ”Карға буткаһы тәмлемә”,Т.Карамышева”Кәкүк сәйе”,”Башкорт байрамы”	1
21	С.Агиш”Кунак һәм намыс”	1
22	Ф. Туғызбаева “Һыу юлы”	1
	Башкорт аштары	

23	Милли аштар.К. Даян ”Башкорт кымызы”. М. Өмөтбаев ”Башкорт корото”. В.Власов ” Башкорт балы”, “Бишбармак”.	1
	Әсәм теле- сәсэн теле	
24	З. Бишшева ”Башкорт теле”. Ғ.Хөсәйенов”Әсәм теле- сәсэн теле”	1
25	“Якшы һүз – йән азығы” әкиәте	1
26	Р. Ғарипов”Туған тел», Ә.Вахитов”Һүз хакында баллада”	1
	Башкорттар китте һуғышка	
27	Я. Хамматов”Башкорттар китте һуғышка”	1
28	Ә. Бикчәнтәев” Бөркөт һауала үлө”	1
29	Р.Насиров”Ил балаһы –Шакирйән”	1
	Башкорт халык ауыз –тел ижады	
30	“Урал батыр” әкиәте	1
31	“Алдар менән шайтан”,”Курай моңо.” әкиәттәре	1
32	М.Кәрим”Азамат”	1
	Боронғо әзәби комарткыларыбыз	
33	К.Ғәли” Йософ киссаһы”, ”Кармасан менән Сәрмәсэн” хикәйәте, “Карабай менән Сарыбай” повесы	1

7 класс

Туған (башкорт) теле

Темалар бирелеше:

1. Үтелгәндәрзе кабатлау – 4 с.
2. Кылым – 23 с.
3. Рәүеш – 2 с.
4. Ярзамсы һүз төркөмдәре – 1 с.
5. Йомғаклау – 3 с.

Календарь-тематик планлаштырыу: бөтәһе 33 дәрес

№	Дәрестең темаһы	Сәғәт һаны
	Үтелгәндәрзе кабатлау – 4 с.	
1	Фонетика, һүзьяһалыш һәм морфология буйынса үтелгәндәрзе кабатлау.	1
2	Сифат темаһын кабатлау	1
	Алмаш темаһын кабатлау	1
4	Һүзәрзең төркөмдәргә бүленеше	1

	Кылым – 23 с.	
5	5-се класта үтелгэндәрзе кабатлау. Кылым.	1
6	Кылымдың затлы һәм затһыз формалары	1
7	Диктант “Ағизел”.	1
8	Йорт хайуандарының исемдәре	1
9	Затлы һәм затһыз кылымдар	1
10	Үз аллы һәм ярзамсы кылымдар	1
11	Контроль күсерәү “Сәйәхәт”	1
12	Кылым һөйкәләштәре	1
13	Хәбәр һөйкәләше кылымдары	1
14	Кылымдың үткән заман формалары	1
15	Хәбәр һөйкәләше кылымдарының киләсәк заман формалары	1
16	Хәбәр һөйкәләше кылымдарының хәзерге заман формалары	1
17	Кылымдарзың юклык формалары	1
18	Контроль күсерәү “Шыршы турғайзары”.	1
19	Бойорок һөйкәләше кылымдары	1
20	Ниәт һөйкәләше кылымдары	1
21	Шарт һөйкәләше кылымдары	1
22	Диктант “Кыш”	1
23	Кылым төркөмсәләре	1
24	Исем кылым	1
25	Сифат кылым	1
26	Хәл кылым	1
27	Контроль диктант “Ысын дуслык”	1
	Рәүеш – 2 с.	
28	Рәүеш	1
29	Рәүеш теманын кабатлау	1
	Ярзамсы һүз төркөмдәре – 1 с.	
30	Ярзамсы һүз төркөмдәре. Ымлыктар	1
	Йомғаклау – 3 с.	
31	Үтелгэндәрзе кабатлау	1
32	Йомғаклау. Контроль диктант “Яз һулышы”	1
33	Йомғаклау дәресе	1

Туған (башкорт) әзәбиәте

Укыусылардың белем кимәленә талаптар

1. Укытыусы укыған йәки һөйләгән, үзең укыған тексты аңлай алыу;
2. Укыған әсәр, картина, экскурсия, караған фильм буйынса әңгәмәлә катнашыу;
3. Предметты, күренеште элементар рәүештә һүрәтләү, уға үз мөнәсәбәтендә белдерәү;
4. Хәбәр, һорау, өндәү һөйләмдәрзе, поэтик әсәрзәрзе дәрәс интонация менән һөйләү;
5. 8 – 10 шиғырзы яттан тасуири һөйләй беләү;
6. Тексты шыма, аңлы, дәрәс, тоташ һүзләп укыу, логик басымдарзы, паузаларзы дәрәс әйтәү; тасуири укыу; текстың өлөштәрәнә, иллюстрацияларына исем бирәү, өзөк буйынса план төзәү; текстан аңлашылмаған һүззәрзе, һүрәтләү, тасуирлау сараларын табыу, мәғәнәләрен аңлатыу, һүзлектәр менән әш итәү;
7. Хикәйә, әкиәт, мәкәл, йомак жанрларын практик айыра беләү;
8. Зур булмаған һөйләмдәрзе күсереп һәм яттан языу; текст, күзәтәүзәр йәки экскурсия буйынса һораузарға яуап языу; бер телдән икенсе телгә тәржемә итәү;
9. Өйрәтәү характерындағы изложение, иншалар языу; язғанды элементар формала камиллаштыра алыу

Программаның йөкмәткеһе һәм төзөлөшө (35 сәғәт):

Туған әзәбиәт материалы еңелдән ауырға барыу принцибына ярашлы урынлаштырылды. Был класта фольклор әсәрзәрәнән һуң башкорт языусылары һәм шағирзариның төрлө жанр һәм тематикалы әсәрзәре өйрәнелә.

1. Әкиәттәр - 6 сәғәт
2. Халык хикәйәләре - 3 с.
3. Йырзар - 6 сәғәт
4. Алтын көз - 2 сәғәт
5. Укыу – белем шишмәһе - 3 с.
6. Дуслыкта- берзәмлек - 5 с.
7. Хезмәте барзың, хөрмәте бар - 3 сәғәт
8. Башкортостан – тыуған ерем - 1 с.
9. Ап- ак қарзар яуа - 2 сәғәт
10. Ил намысы – ирзәр күнелендә - 2 с.
11. Ғәзиздәрзән – ғәзиз әсәйем - 3 сәғәт

Календарь –тематик планлаштырыу. 35 сәғәт

№	Дәрестең темаһы	Дәрәс һаны
	Әкиәттәр	6
1	Башкорт халык ижады. Хайуандар тураһында әкиәттәр	1
2	Тылсымлы әкиәттәр.”Алтын алма “ әкиәте	1
3	Батырзар тураһында әкиәттәр ”Алп” әкиәте	1
4	“Дуган батыр”	1
5	“Алтын тамсы” әкиәте	1

6	“Һаранбай менән Зиннәт ағай” әкиәте	1
	Халык хикәйәләре	3
7	Халык хикәйәләре	1
8	Башкорттардың килеп сығышына, ырыу- кәбиләләр тарихына бәйле хикәйәләр	1
9	Тормош- көнкүреш хикәйәләре	1
	Йырзар	6
10	Тарихи йырзар	1
11	1773-75 йылдарҙағы Пугачев яуы тураһындағы йырзар	1
12	Кантон башлыктары тураһындағы йырзар	1
13	Каскындар тураһында йырзар	1
14	Тормош- көнкүреш йырзар	1
15	Такмактар	1
	Алтын көз	2
16	М. Тажи “Алтын көз”, Ф. Рәхимғолова ” Көз”.	1
	Укыу – белем шишмәһе	3
17	Р. Байбулатов “Күңел күзҙәре”.	1
18	Н.Мусин “Тайғак башмак”.	1
19	Н Мусин “Тайғак башмак”.	1
	Дуҫлыкта- берҙәмлек	5
20	Б. Бикбай ”Рус теле” Р.Сафин ”Һабакташтарыма”	1
21	М.Кәрим “Миләш”.	1
22	Р. Байбулатов ”Һарыбай”.	1
23	Р. Байбулатов” Һарыбай”	1
24	Ә Бикчәнтәев ”Бакенщиктар илак булмай”	1
	Хезмәте бардың хөрмәте бар	3
25	М.Ғафури “Гөлдәр бакһында”, М.Ямалетдинов “Урак өстө”	1
26	Ж.Кейекбаев “Омарзак бабай”	1
27	Ж. Кейекбаев “Туғандар һәм таныштар”	1
	Башкортостан- ғәзиз ерем	1
28	Ә. Үтәбай “Башкортостан”, А. Игебаев “Онотманым	1

	һине, ауылым”, М Кәрим “Кайын япрағы тураһында”.	
	Ап- ак карзар яуа	2
29	К.Кинйәбулатова “Һаумы, ак кыш”, Ш.Биколов “Урман”, С. Әлибай ”Матур көн”, Ғ. Тукай ” Ер йокоһо”	1
30	Ә. Әһлиуллин “Бизәкле сана”	1
	Ил намысы- ир күңелендә	2
31	Ф.Аҡбулатова ”Атай икмәге”.	1
32	В. Исхаков ”Кеше күңеле- тәрән даръя”.	1
	Ғәзиздәрҙән- ғәзиз әсәләр	3
33	Ф. Исәнғолов “Бер йомғак май”, Ә. Бикчәнтәев “Яраланған бүре күзҙәре”	1
34	Йомғаклау	1
35	Үтелгәндәрҙе кабатлау	1

8 класс

Туған (башкорт) теленән календарь-тематик планлаштырыу, бөтәһе - 33 сәғәт

№	Дәрестең темаһы	Сәғәт һаны
1	Ябай һөйләм синтаксисы	1
2	Һүзәрҙең үз-ара бәйләнеше	1
3	Һүзәрҙең һөйләмдә үз- ара бәйләнеү юлдары	1
4	Һөйләм төзөлөшө	1
5	Һөйләмдең баш киҫәктәре	1
6	Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре	1
7	Тиң һәм тиң булмаған аныклаусылар	1
8	Тултырыусы	1
9	Тура һәм ситләтелгән тултырыусылар	1
10	Хәлдәр	1
11	Һөйләм киҫәктәренең бер-береһенән айырыу	1
12	Контроль диктант	1
13	Һөйләмдәрҙең киҫәктәре буйынса тикшереп	1
14	Һөйләмдең тиң киҫәктәре	1

15	Ике һәм бер составлы һөйләмдәр	1
16	Бер составлы һөйләмдәр	1
17	Инша”Кыш”	1
18	Тулы һәм кәм һөйләмдәр	1
19	Ике һәм бер составлы һөйләмдәргә кабатлау	1
20	Диктант”Баймак”	1
21	Һөйләмдә эйәрсән киҗәктәренәң айырымланыуы	1
22	Инша “Язгы каршылағанда”	1
23	Һөйләм киҗәктәре менән грамматик бәйләнеше булмаған һүззәр.Өндәш һүззәр	1
24	Инеш һүз һәм инеш һүзбәйләнештәр	1
25	Үтелгәндәргә кабатлау	1
26	Биремле диктант	1
27	Диалог.	1
28	Файзалы үсемлектәр	1
29	Йәшел дарыухана	1
30	Контроль диктант	1
31.	Хаталар өстөндә эш	1
32	Үтелгәндәргә дәресе	1
33	Йомғаклау	1

Туған (башкорт) әзәбиәтенән календарь- тематик планлаштырыу, 33сәғәт

№	Дәрестең темаһы	Сәғәт һаны
	Мәктәп- белем шишмәһе	1
1	С.Әлибай” Мәктәп юлы”,Н. Мусин” Һабак”	1
	Халык ижады- халык хазинаһы	6
2	Ике сәсэн	1
3	Көз- хезмәт һәм байлык мизгеле	
4	З.Биишева” Көзгө ямғыр”,Х Назар” Көз”.	1
5	Р. Ханнанов” Икмәк кәзере”	1
6	Р. Өмөтбаев” Әмир басыуы”	1
7	Р. Өмөтбаев “Әмир басыуы”	1

	Укытыусы – ниндэй гүзэл исем	4
8	Р. Ғарипов “Укытыусыма” ,Р.Шаммас” Күперһез йылғалар”	1
9	Башкортостан – алтын бишек	
10	А. Игебаев” Башкортостан –илгенәм” ,”Башкортостан”	1
11	И.Кинйәбулатов” Дуҫлык төйәге”	1
	Салауат батыр- ир ине	4
12	“Салауат батыр” кобайыры, Ф. Рәхимғолова” Салауат”	1
13	Т.Дәүләтбирзина” Салауат рухы”, Ф.Күзбәков “Яу ораны бит һин, .Салауат”	1
14	Я.Хамматов” Салауат”	1
15	Я.Хамматов” Салауат”	1
	Кыш.	6
16	Ш.Бабиш “Кыш”, Б.Рафиков “Бүреләр”.	1
17	Б. Рафиков” Бүреләр”	1
18	Б.Рафиков” Бүреләр”	1
19	Б Рафиков” Бүреләр”	1
20	И. Теләүембәтов” Маралым таңы”	1
21	О. Перовская” Мишка”	1
	Данлы йылдар – шанлы йылдар.	5
22	М.Кәрим” Үлмәсбай”	1
23	Н.Ғәлимов” Яузан кайткан курай”	1
24	Р Өмөтбаев” Башкорттар китте һуғышка”	1
25	Р.Өмөтбаев” Башкорттар китте һуғышка”	1
26	В Шукшин” Кайғы”	1
	Әсәйем –күңел кояшым.	2
27	Ш.Биккол” Әсәйемдең кәңәштәре”	1
28	Т.Ғиниәтуллин” Әсә һәм бала”	1
	Әзәп барза иман бар.	2
29	М. Ямалетдинов” Иман”	1
30	З.Ғәлимов” Ялан сәскәләре”	1
	Шаулап- гөрләп яз килә.	1
31	Р.Ғарипов” Язғы йыр”, з. Ураксин “Алмағас”.	1
	Ай Уралым,Уралым.	2

32	К.Аралбай” Ер тураһында ете һүз” Б.Бикбай” Ер” поэмаһы	1
33	Үтелгәндәрзе кабатлау	1

9 класс

Башкорт теле

Укытыу предметының төп йөкмәткеһе

Фонетик буйынса үтелгәндәрзе кабатлау- 2 сәғәт

Баһым- 1 сәғәт

Һүзбәйләнеш- 2 сәғәт

Һүз төркөмдәре- 11 сәғәт

Синтаксис- 5 сәғәт

Кушма һөйләм синтаксисы- 7 сәғәт

Катмарлы синтаксис конструкциялар- 5 сәғәт

Үтелгәндәрзе кабатлау-3 сәғәт

Календарь- тематик эш планы (36 сәғәт)

№	Тема	Сәғәттәр һаны
	Фонетика буйынса үтелгәндәрзе кабатлау-2 сәғәт	
1	Фонетика буйынса үтелгәндәрзе кабатлау	1
2	Диктант “Иртән”	1
	Баһым-1 сәғәт	
3	Баһым	1
	Һүзбәйләнештәрзең дөрөс әйтелеш -2 с	
4	Һүзбәйләнештәрзең дөрөс әйтелеш	1
5	Тәбиғәт беззең ярамға мохтаж	1
	Морфология. Һүз төркөмдәре-	
	Исем-4 с.	
6	Исем	1
7	Килештәрзе кабатлау	1
8	Исемдәрзең күплек ялғаулары	1
9	Башкорт халыҡ медицинаһында дарыу үләндәре	1
	Һан.-1 с.	
10	Һандарзы кабатлау	
	Сифат-3 с.	
11	Сифат. Шартлы сифаттарзы кабатлау	1
12	Сифаттарзы кабатлау	1
13	Контроль диктант “Октябрь”	1
	Кылым-3	
14	Кылым .Кылымдарзы кабатлау	1
15	Кылымдарға морфологик анализ	1
16	Инша”Кыш килде”	1
	Синтаксис-5 сәғәт	
17	Синтаксис	1
18	Һүз һәм һөйләм,һөйләм киҫәктәре	1
19	Йыйнаҡ һәм таркау һөйләмдәр	1
20	1 составлы һөйләмдәр	1
21	1 һәм 2 составлы һөйләмдәрзе кабатлау	1

	Кушма һөйләм синтаксисы- 7 сәғәт	
22	Кушма һөйләм синтаксисы	1
23	Тезмә кушма һөйләмдәр	1
24	Теркәүесле һәм теркәүесһез тезмә кушма һөйләмдәр	1
25	Диктант “Коштарзы ашатығыз!”	1
26	Эйәртеүле кушма һөйләм	1
27	Инша “Байлык – бер айлык”	1
28	Эйәрсән һөйләм төрҙәре	1
	<i>Катмарлы синтаксис конструкциялар-11 сәғәт</i>	
29	Катмарлы синтаксис конструкциялар	1
30	Диктант “Илем — Башкортостан”	1
31	Башкортостан халыктары	1
32	Синтаксис темаһы буйынса үтелгәндәрҙе кабатлау	1
33	Инша “Еңеү язы”	1
	Үтелгәндәрҙе кабатлау	
34	Үтелгәндәрҙе кабатлау	1
35	Контроль диктант “Тыуған төйәк”	1
36	Йомғаҡлау дәресе	1

Туған (башкорт) әҙәбиәте

Укытыу предметының төп йөкмәткеһе (35 сәғәт)

Тере шишмәләр – 1с.

Р.Ғарипов. Тел. Б.Бикбай. Тере шишмәләр. Р.Мифтахов. Мираҫ. Т.Карамышева. Һүз. И.Хәлимов. Төнгө моң.

Кендегемде киҫкән ер. – 2 с.

Р.Мифтахов. Күрҙем һине. К.шафикова. Тыуған яҡ. И.Абдуллин. Үз яғыма кайтам. Х.Туфан. Кыр ҡазары. З.Вәлиди Туған. Тыуған төйәгемдә. М.Әбсәләмов. Йомағужа тирәктәре. Д.Бүләков. Барбос.

Төйәк булған тыуған ер. – 2 с.

Ф.Акбулатова. Тәбиғәт безҙең ярҙамға мохтаж. А.Ғарифуллина. Гөрләүек. З.Алтынбаева. Балан. Д.Шәрәфетдинов. Йылға бағыры. Ф.Ғазин. "Кырау тейһен әйзә... " М.Кәрим. Айыу мажараһы. Х.Кашкаров. Әбделхалик олатай хәйләһе. В.Ғүмәров. Башкорт халыҡ медицинаһында дарыу үсемлектәре. Р.Каһир. Алтын тамыр. К.Аралбай. Янғантуу.

Данлы тарих. – 3 с.

Ә.Бейеш. Башкорт халқының тарихы һәм азатлыҡ өсөн көрәше. Ш.Бабич. Халкым өсөн. Б.Рафиков. Һөйөнтүз Ғажигәһе. Ғ.Хисамов. Алдар менән Тәфтиләү.

Рухи тамырҙарыбыз. – 6 с.

"Урал батыр" эпосы. К.Ғәли. Йософ киссаһы. Башкорт шәжәрәләре. С.Юлаев. Яу. М.Аҡмулла. Шиһабетдин Мәржәни мәрсияһе. Инсафлыҡ.

Ир-егеткәй менән ат башы. – 6 с.

С.Ярмуллин. Башкорт аты. Т.Ғиниәтуллин. Буян. Р.Өмөтбаев. Ғилмишәриф. Ғ.Вәлиуллин. Кәлғә хужаһы һәм тоткон.

Байрам, байрам... – 2 с.

З.Әминев. Башкорт һабантуйы. Д.Мәһәзиев. Науруз байрамы.

Уралымда үскән, ай, курайым. – 1 с.

М.Ямалетдинов. Мираҫ. Ш.Бабич. Курайкайға. К.Аралбай. Мәшһүр курайсы. Р.Солтангәрәев. Ишмулла курайсы.

Ватанға хезмәт - изге бурыс. – 6 с.

Р.Мифтахов. Калкан. Р.Назаров. Һалдат. М.Ямалетдинов. Һалдат итеге. И.Кинйәбулатов. Бородино. Ә.Үтәбай. Һакмар аға бит. Р.Хисаметдинова. Армияға китә малайзар. Н.Асанбаев. Кызыл Паша.

Айға ла, көнгә лә тиңләмәйем. – 4 с.

И.Кинйәбулатов. Һезең йәшәү менән. Р.Мифтахов. Әсә.М.Воловик. Ерәнсә сәсэн катын-кыз зирәклегә тураһында. Р.Кинйәбаев. Мин кайтырмын, әсәй! Ә.Еникеев. Матурлык.

Мәңгелек ут. – 2с.

Ә.Моратов. Тере хәтер. Р.Мифтахов. Бозло куз. Н.Нәжми. Кайтманығыз тыуған ерзәргә. М.Йәлил. Ышанма.

Календарь – тематик эш планы (35 сәғәт)

№	Тема	Сәғәттәр һаны
	Тере шишмәләр - 1 с.	
1	Р.Ғарипов "Тел", Б. Бикбай "Тере шишмәләр" Р.Мифтахов "Мираҫ"	1
	Кендегемде киҫкән ер – 2 с.	
2	И.Абдуллин "Үз яғыма кайтам", Х.Туфан "Кыр казары"	1
3	М.Әбсәләмов "Йомағужа тирәктәре", Д.Бүләков "Барбос"	1
	Төйәк булған тыуған ер – 2 с.	
4	"Х. Кашкаров" Әбделхалик олатай хәйләһе"	1
5	Р. Каһир "Алтын тамыр", К. Аралбай "Янған тау"	1
	Данлы тарих – 3 с.	
6	Башкорт халкының тарихы һәм азатлык көрәше. Ш.Бабич "Халкым өсөн"	1
7	Б. Рафиков "Һөйәнтуз җаҗиғәһе"	1
8	Ғ.Хисамов "Алдар менән Тәфтиләү"	1
	Рухи тамырҙарыбыз – 6 с.	
9	"Урал батыр" эпостан өзөк	1
10	Урал батыр образы	1
11	Юрматы ырыуы шәжәрәһе	1
12	Байыҡ сәсәндең Салауат батырға әйткәне	1
13	С. Юлаев "Яу"	1
14	Инша "Салауат батыр"	1
	Ир-егеткәй менән ат башы - 6 с.	
15	М.Аҡмулла "Шиһабетдин Мәржәни мәрсияһе", "Инсафлыҡ"	1
16	С.Ярмуллин "Башкорт аты"	1
17	Т. Ғиниәтуллин "Буян"	1
18	Әсәрҙә ат образы	1
19	Р.Өмөтбаев "Ғилмишәриф"	1
20	Ғ. Вәлиуллин "Кәлғә хужаһы һәм тоткон"	1
	Байрам, байрам - 2 с.	
21	З.Әминов "Башкорт һабантуйы"	1

22	Д. Мәһәзиев “Наураз байрамы”	1
	Уралымда үскән ай, курайым.. – 1с.	
23	М. Ямалетдинов” Мираҫ”, Ш.Бабич “Курайкайға”	1
	Ватанға хезмәт –изге бурыс – 6 с.	
24	Р.Мифтахов “Калкан”, Р.Назаров “Ғалдат”, Р.Хисаметдинова “Армияға китә малайзар”	1
25	М.Ямалетдинов “Ғалдат итеге”, И.Кинйәбулатов “Бородино”	1
26	Ә.Үтәбай “ Һакмар аға бит”	1
27	Ә.Үтәбай ”Һакмар аға бит”	
28	Н. Асанбай ”Кызыл паша”	1
29	Әсәрзә Кәрим образы	1
	Айға ла ғына, көнгә тиңләмәйем... - 4 с.	
30	И Кинйәбулатов ”Һезең йәшәү менән”,	1
31	М.Воловик “Ерәнсә сәсэн катын- кыз зирәклегә хакында”	1
32.	Р Кинйәбулатов “Мин кайтырмын әсәй”.	1
33	Ә.Еники “Матурлык”	1
	Мәңгелек ут - 2 с.	
34	Ә.Моратов ”Тере хәтер”	
35	Р. Мифтахов”Бозло куз” Н.Нажми “Кайтманығыз тыуған ерзәргә”, М Йәлил “Ышанма” Йомғаклау	1

МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

Для реализации рабочей программы и получения результатов используется следующий педагогический инструментарий:

- **методы:** словесные, наглядные, практические, примера, исследовательские (обобщение, анализ, синтез, сравнение и др.);

- **формы:** индивидуальная (дифференцированная), групповая, коллективная, круглый стол, викторина, дискуссия (дебаты), встречи с известными писателями, культурными и общественными деятелями, экскурсии, посещение театров, музеев, выставок

- **педагогические технологии:** проектная деятельность, учебно-исследовательская деятельность, игровая, проблемно-диалогическое обучение, коллективно-творческая деятельность, информационно-коммуникационные.

Для формирования ИКТ-компетенций у учащихся, используются электронные образовательные средства: компьютер, проектор.

МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ И ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Материально-техническое и информационное обеспечение процесса обучения родному языку в общеобразовательных организациях с родным (башкирским) языком обучения включает в себя следующее:

- учебное здание и пришкольная территория, отвечающие нормам санитарии и противопожарной безопасности и обеспечивающие необходимые условия для организации обучения;
- библиотека, оснащенная необходимым количеством учебников и методических пособий;
- электронная библиотека и компьютерный класс, обеспечивающий возможность использования сайтов на башкирском языке и других электронных ресурсов;
- лингафонный кабинет;
- учебники и другие наглядные средства обучения, в электронном и печатном виде;
- мультимедийные образовательные программы;
- компьютерные программы;
- программы для контроля знаний учащихся 5-9 классов;
- словари различных типов, энциклопедии;
- справочные материалы;
- газеты и журналы для детей и подростков.